

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Пена Петрова Лунгарова – Медицински университет, Плевен

за дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
"Доктор"

на **Боряна Бориславова Чомаковска** – докторант на самостоятелна подготовка по професионално направление 2.1. Филология, Литература на народите от Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (Старогръцка литература)

Тема: Модуси на лудостта в старогръцката литература (VIII – V в. пр.н.е.): жанрови и художествени функции

1. Данни за процедурата

Със Заповед № РД-38-471/23.07.2024 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ бях определена в състава на научно жури за присъждане на образователна и научна степен "доктор" на Боряна Бориславова Чомаковска – докторант на самостоятелна подготовка по професионално направление 2.1. Филология, Литература на народите от Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (Старогръцка литература).

На заседание на научното жури на 06.08.2024 г. беше решено да изготвя становище. Предоставени ми бяха следните материали:

- Пълен текст на дисертацията;
- Автореферат по посочената тема – на български и на английски език;
- Публикации и участия в научни форуми по темата на дисертационния труд;
- Списък от доклади, отпечатани в сборници от научни форуми.

Представеният комплект от материали е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на СУ и е в съответствие с националните минимални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“, съгласно чл. 1а, ал. 1 на Правилника за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България.

2. Данни за докторанта:

Боряна Чомаковска е завършила средното си образование в Гимназия с преподаване на чужди езици – гр. Плевен през 2002 г. Придобива бакалавърска степен във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ по „Български и немски език“ през 2006 г., а през 2017 г. – магистърска степен в програмата „Антична култура и литература“ към катедра Класическа филология, ФКНФ, СУ „Св. Климент Охридски“. От април 2016 г. работи като преподавател по латински език към Медицински университет – Плевен. Боряна Чомаковска заема длъжността старши преподавател по Латински език с медицински термини в МУ – Плевен, от април 2022 г. до момента. Преподава на студентите от българоезично и англоезично обучение от всички специалности.

3. Данни за дисертационния труд и за автореферата

Дисертационният труд се състои от: Въведение, седем глави, заключение, две приложения, библиография, индекс на коментиранияте пасажии, списък на научните приноси. Той е в обем от 226 страници, от които 199 страници – основен текст и 13 страници – библиография. Библиографията съдържа 159 заглавия. Посочени са три публикации по темата на дисертацията.

Във **Въведението** са аргументирани мотивът, целта и задачите на представения дисертационен труд с прилагане на аналитичния метод към селектирания материал по темата, за да се идентифицират „модусите“ на „лудостта“ в разнообразните по жанр антични свидетелства в старогръцката литература в периода VIII – V в. пр. н. е. и да бъде съставен речник на лексиката, отразяваща отклоненията в поведението на човек, митологичен герой или божество.

Подробно е разгледано актуалното състояние на изследваната проблематика. Коментирани са етимологията и дефинициите за лудост и болестно състояние във вторичната литература, подчертан е големият брой психиатрични термини, съдържащи *mania*, за да се намери рефлексията на античните представи в съвременните медицински изследвания и да се очертаят концептуалните рамки на анализа. Историографският преглед проследява промените в семантиката на лудостта като човешка проява и като медицински термин. Литературно-историческата същност на дисертацията определя интердисциплинарния подход, който позволява да се установят не само специфичните прояви на налудните човешки състояния в литературен контекст и техните художествени функции, но и до каква степен те могат да се отнесат по симптоматика към актуалните психиатрични патологии. Работните хипотези са насочени към изясняване на произхода на лудостта, характера на последствията и значението на неразумните действия за постигане на определен емоционален ефект в литературния хронотоп.

Основният текст е разделен в шест глави според литературния жанр. В последователен ред са анализирани и коментирани цитатите от старогръцкия епос, лириката, атичката трагедия, старата атическа комедия, историографията и философията.

Към всяка глава е направено кратко въведение относно характеристиките на жанра, избора на античните свидетелства, отделните ситуации с прояви на лудостта, в различна степен обвързани с основната сюжетна линия.

Втора глава насочва анализа към произведения на представителите на епоса. Описанията и коментарите на проявите на лудостта се основават изключително върху античните свидетелства. Характеристиката на двата вида лудост, божествена или причинена от някаква външна сила, дадена от Бартоломе, са конкретизирани и са свързани с успоредно развиващите се сюжетни линии в „Илиада“ и „Одисея“. Подчертано е, че в „Дела и дни“ лудостта няма епични измерения, тя е безразсъдство, лъжа, хула, дързост, прояви на морализаторската ѝ функция в дидактичната поема. Постигнатите идентификации са обвързани с важни съпоставки на аномалните прояви във фрагментите от Омир, от историографията и лириката.

С много добра структура се отличава **трета глава**, в която изследването се фокусира върху избраните произведения на лирическите поети и върху античните представи за лудостта. Използваният коментар на Лонгин към запазената откъс от стихотворението, съдържащо молитва към Афродита на Сафо, е особено ценен не само за стилистиката на поетесата и за представянето на полудяването от любов като психосоматично състояние, но и за съвременните публикации по темата. В обобщението ясно са посочени идентификациите на модусите в този жанр.

Четвърта глава е посветена на лудостта в произведенията на представителите на атичката трагедия. Въвеждащата част представя определението на Аристотел за трагедията и съвременните му тълкувания, но анализът се основава на идентификациите на лудостта в изследването на Сингер. В коментара върху античните свидетелства Б. Чомаковска определя налудните състояния, като резултат от божествено изпратена лудост или божествена намеса, чиито последствия предизвикват краткотрайни измамни видения, загуба на здрав разум и погрешни действия на

персонажите, стигащи до престъпления. При някои от героите осъзнатата лудост и невъзвратимо нанесените вреди са причина за срам, за страдание, за самоизолация, дори за самоубийство. Приведени са важни съвременни интерпретации за изясняване на етапите, през които преминава обхванатия от пагубна лудост, за интереса на античния човек към медицинска терминология, за връзката между телесното и душевното здраве. В Обобщението на тази голяма по обем глава би следвало, да се акцентира върху конкретните идентификации на модусите, в които божествено и човешко се преплитат, и които провокирани от божествената намеса се явяват „двигател“ на трагичните човешки действия и техните последици в сюжетните линии на драматургичния жанр.

Пета глава разглежда лудостта в Старата атическа комедия, регистрирана в три от комедиите на Аристофан, в съпоставителен план с лудостта в трагедията. Подобен подход в анализа и уместно използваните твърдения от вторичната литература улесняват предложените от дисертанта две основни идентификации на модусите, за които са предложени съвременни медицински термини. Лудостта в комедията възпитава със смях и ирония, тя няма пагубната сила за съдбата на персонажите и болезненото въздействие в трагедията, чрез нея се посочват недостатъците и пороците в човешкия характер. Определена е като „социална болест“, понякога и като благотворна лъжелудост, като единствена възможност за реакция в разрешаване на социалните проблеми на „неизлекуваното“ общество.

Историографията като литературен вид е обект на **Шеста глава**, в която са анализирани фрагменти от история на Херодот. Проявите на лудостта на героите в хода на историческите събития са подробно описани и анализирани, като е подчертана тяхната функция за постигането по-голям ефект в рецепцията на разказите. Съдържанието в тази част от дисертацията е свързано със съвременните изследвания, в които Б. Чомаковска намира основания за характеризиране на жанра и за идентификациите на многобройните човешки безумни състояния. В хода на анализа и в обобщението тя определя близостта на епоса и трагедията до историографията по отношение на разнообразието от модуси и божествената намеса.

Рационалната същност на философията и дискусиите за лудостта в диалозите на Платон са представени в **Седма глава**. Анализът проследява „разумността“ като антитеза на лудостта и подкрепя твърдението на Бартоломе за промяна на философското разбиране за лудост, което по-скоро търси небожествена намеса в налудните състояния и се определя като необичайно, болестно състояние. Посочено е влиянието на развиващата се медицина от края на V в. пр. н. е. по отношение на душевните патологични състояния във връзка с физическите и физиологичните им признаци и ролята на философията да лечение на душата. От друга страна коментарите към диалозите извличат характеристиките на лудостта, четирите вида божествена лудост в античен контекст и обвързват поезията и философията с положителното въздействие на боговдъхновението.

В **Осма глава**, в определена степен обвързана с предходната, Б. Чомаковска предлага актуализация на Платоновата концепция за поетическото боговдъхновение в широкия контекст на творческия акт, което тя нарича „лудостта на твореца“. В представените твърдения на психиатри и психолози от последните векове за връзката между душевното състояние на човека и сътвореното от него в изобразителното изкуство, се акцентира върху отъждествяването на гениалността и лудостта и върху душевната болест като „катализатор“ в творчеството – проблеми, които предизвикват противоречиви мнения на специалистите и са предизвикателство за съвременните изследователи на творческото вдъхновение.

В Заключението е направен синтезиран преглед на идентифицираните модуси на лудостта според хронологичното им проявление в отделните жанрове. Правилно е мнението на докторанта, че лудостта като литературна фикция с художествена функция не позволява извеждане на нейната дефиниция от многобройните, някои и неповтарящи се, състояния с неясна симптоматика, както и на предизвиканите от божествена намеса. Установява се постигането на целта и на заложените работни хипотези. Създадената таблица с класификация на идентифицираните 14 модуса е обвързана с диференциални диагнози.

Авторефератът представлява изчерпателен синоптик на изследваната проблематика и отговаря на формалните изисквания.

4. Приноси на дисертационния труд:

- съставен е корпус на изворите, състоящ се от цитати на 19 антични автори, разпределени в 6 групи, според литературния жанр;
- изработен е речник от 34 лексеми, свързани с изследваните състояния на лудост;
- направена е класификация на идентифицираните модуси на лудостта;
- посочени са хипотетични съвременни диагнози към аномалните психични състояния, регистрирани в античните свидетелства.

5. Публикации и участия в научни форуми

Научната продукция на Б. Чомаковска е представена от участия в национални и международни форуми със секционни доклади и от публикации в сборници, които очертават научните ѝ интереси в областта на античната литература, медицинската латинска терминология и в изследването на извори.

Ст. преп. Б. Чомаковска има 3 публикации по темата на дисертацията.

6. Заключение

Б. Чомаковска прилага подробен анализ към отделните модуси на „лудостта“, разглежда произхода, причините и персоналните им прояви с цел постигане на идентификации, важни за определяне на техните жанрови и художествени функции. Фрагментите от произведенията в оригинал и в превод са изследвани с изчерпателен лексикален коментар по описаните налудни състояния. Включени са коментари за важни препратки към старогръцки и латински свидетелства в подкрепа на изказано мнение от дисертанта, както и към твърденията на съвременни изследователи по конкретния модус. Посочени са в съпоставителен план античните представи и съвременните медицински научни обяснения за аномалните психични състояния.

Като препоръка бих предложила редактиране на повторенията във въвеждащата и в обобщителната част на отделни глави, както и последователно съобразяване с функционалностилите норми. В Четвърта глава неправилно е приписан на Хипократ терминът *morbus sacer*.

Дисертационният труд на Б. Чомаковска несъмнено представлява първи опит да се проучат модусите на лудостта в старогръцката литература и до определена степен да се актуализират. Изследването е издържано по отношение на теоретичните постановки, анализа и коментара на съставения корпус и на вторичната литература. Достоинствата на дисертационния труд и свързаните с темата публикации ми дават основание да препоръчам на членовете на Уважаемото научно жури да бъде присъдена на ст. преп. Боряна Чомаковска образователната и научна степен „Доктор“.

03.10.2024 г.

(доц. д-р Пепа Лунгарова)

